

РЕАЛІЗАЦІЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАННЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Статтю присвячено проблемі реалізації диференційованого навчання на заняттях англійської мови у дошкільних навчальних закладах. Визначено диференціацію на основі врахування психофізіологічних особливостей дітей як найбільш перспективну у контексті оптимізації та підвищення ефективності навчання дошкільників англійської мови. Розглянуто особливості реалізації диференційованого навчання на основі врахування репрезентативних систем дітей: аудіальної, візуальної, кінетичної. Наведено типологічні характеристики дітей із різними домінуючими репрезентативними системами та конкретизовано шляхи їх активізації на заняттях англійської мови. Запропоновано практичні аспекти інтеграції диференційованого навчання у методичні етапи формування англійської лексики компетентності дошкільників.

Ключові слова: диференційоване навчання, репрезентативні системи, заняття англійської мови, дошкільні навчальні заклади.

Постановка проблеми: Інтеграція України в європейську спільноту є об'єктивним чинником підвищення інтересу до проблеми раннього навчання іноземних мов загалом та англійської мови зокрема. З кожним роком все більше дошкільних навчальних закладів (ДНЗ) вводять вивчення іноземних мов у свої навчальні програми. Нововведення вимагають використання сучасних технологій навчання на ранньому етапі, які, по-перше, задовольнятимуть загально визнані методичні вимоги щодо специфіки реалізації навчання іноземних мов у ДНЗ, по-друге, відповідатимуть віковим психологічним особливостям дітей дошкільного віку, по-третє, дозволять підвищити ефективність навчально-виховного процесу та побудувати його на особистісно орієнтованій основі. Протиріччя між необхідністю використання новітніх технологій навчання англійської мови дітей дошкільного віку та недостатністю методичних розробок стосовно практичної їх реалізації у ДНЗ актуалізує питання наукового пошуку у цьому напрямі.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить про те, що проблема раннього навчання англійської мови розглядалась у дослідженнях Т. В. Бабенко, О. Б. Бігич, Г. В. Рогової та інших. Важливі організаційні та методичні засади навчання англійської мови в ДНЗ розкрито у наукових роботах Н. С. Барбелко, І. В. Вронської, К. Ю. Віттенберг, Т. М. Шкваріної та ін. Аспекти інтеграції інноваційних технологій у методичний контекст занять англійської мови у ДНЗ визначено у практичних розробках Є. А. Ганжи, С. В. Гунько, О. Є. Дем'яненко та ін.

Однак, питання здійснення диференційованого навчання як компонента особистісно орієнтованої технології на заняттях англійської мови в ДНЗ не знайшло достатнього висвітлення у науково-методичній літературі.

Метою статті є привертання уваги до можливостей реалізації диференційованого навчання на заняттях англійської мови в ДНЗ, що дозволить підвищити ефективність навчально-виховного процесу у цій сфері.

Виклад основного змісту. Диференційоване навчання (ДН) є формою організації навчально-пізнавальної діяльності, яка ґрунтується на проведеній диференціації суб'єктів учіння і протікає з урахуванням індивідуально-типологічних особливостей учнівського контингенту [1: 221].

До позитивних аспектів реалізації ДН науковці відносять:

- орієнтацію на індивідуальні особливості дітей у процесі навчання та спілкування з ними;
- фасилітацію засвоєння учнями знань формування у них навичок та вмінь;
- створення сприятливих психолого-педагогічних умов для особистісного розвитку кожного учня в умовах колективного навчання;
- зміцнення мотиваційної основи навчальної діяльності;
- стимулювання інтересу дітей до вивчення конкретного навчального предмету [2: 79].

Все зазначене можна віднести і до навчання в ДНЗ. ДН ґрунтується на врахуванні психологічних типологічних особливостей учнівського континенту, а його реалізації має передувати ретельне вивчення індивідуальних особливостей дошкільників та умовне групування їх на основі даних проведеної діагностики. Наступним кроком є варіювання методів та прийомів навчання з урахуванням типологічних характеристик вихованців.

Існують різні підходи до виділення психологічних особливостей дітей, які підлягають врахуванню в контексті реалізації ДН. Найбільш популярною у наш час є позиція І. М. Осмоловської, яка пропонує враховувати "загальні здібності, спеціальні здібності, інтереси та індивідуальні психофізіологічні особливості учнів" [3: 21]. Вважаємо, що найбільш перспективним для ДНЗ є врахування саме

індивідуальних психофізіологічних особливостей дошкільників у навчанні англійської мови. Така точка зору обумовлена тим, що загальні навчальні здібності, спеціальні здібності у дітей цієї вікової групи є лише на стадії розвитку. Інтереси є достатньо типовими і можуть бути віднесені до категорії вікових особливостей дошкільників. Натомість, індивідуальні психофізіологічні особливості (тип мислення, тип сприйняття інформації, особливості пам'яті, тип репрезентативної системи) є вже достатньо чітко детермінованими і мають безпосередній вплив на ефективність навчання. Психофізіологічні особливості можна ідентифікувати за допомогою відповідних психологічних тестів, крім того, їх можна визначити завдяки спостереженню за ігровою діяльністю дошкільників та у ході бесід з ними, що, своєю чергою, полегшує реалізацію саме цього виду диференціації.

Ми вважаємо, що врахування саме типів репрезентативних систем дошкільників може стати підставою для організації ДН на заняттях англійської мови в ДНЗ.

Репрезентативна система визначає переважний спосіб розуміння та інтерпретації інформації, "яку людина отримує із зовнішнього світу" [4: 208].

Науковці традиційно виділяють такі типи репрезентативних систем: візуальну, аудіальну та кінетичну [5]. Кожна дитина має переважну систему, за допомогою якої вона найкраще отримує, інтерпретує та запам'ятовує інформацію. Саме безпосереднє апелювання до репрезентативних систем вихованців у ході занять допоможе організувати введення та закріплення іншомовного матеріалу у спосіб, який буде оптимальним для кожної дитини. Врахування репрезентативних систем дозволить вихователю побудувати комунікацію у найефективніший спосіб, що є винятково важливим для навчання іноземної мови.

Інформація для дітей з домінуючою візуальною репрезентативною системою надходить та інтерпретується у вигляді зображень, образів та запам'ятовується завдяки утворенню асоціативного зв'язку між словами та образами об'єктів. Підбираючи ігрові вправи для дітей із домінуючою візуальною репрезентативною системою, вихователь має продумати і відібрати такі завдання, які дозволять візуалізувати інформацію. Маємо на увазі не лише використання різноманітної наочності, предметів навколишньої дійсності, а й використання ігрових вправ з елементами малювання, домальовування, розфарбовування, колажування.

Інформація для дітей із домінуючою аудіальною репрезентативною системою надходить, передусім, шляхом впливу на слуховий аналізатор. Вихованці краще сприймають та запам'ятовують матеріал, який вводиться завдяки використанню пісень, джазових наспівів, римівок. Доцільним для таких дітей є використання ігрових вправ із музичним супроводом, фоновою музикою.

Інформація дітьми з домінуючою кінетичною репрезентативною системою найкраще сприймається та запам'ятовується завдяки фізичній взаємодії з оточенням, руховій активності, тактильним відчуттям. Доречним для таких дітей є пропонування вправ, створених на основі використання методу повної фізичної реакції, надання їм можливості створювати предмети, конструювати, складати пазли. Ефективними в роботі з такими дітьми будуть вправи з використанням інсценувань, драматизації, пантоміми. Важливо залучати вихованців із цією репрезентативною системою до участі в настільних іграх, рухливих іграх, ручній праці на заняттях англійської мови.

Плануючи реалізацію ДН на своїх заняттях, вихователь має визначити типи репрезентативних систем дітей, домінуючі в конкретній групі, та, враховуючи загальні типологічні характеристики кожної умовно виділеної групи, імплементувати у методичну структуру заняття англійської мови ігрові вправи та завдання, які дозволять активізувати сприйняття та запам'ятовування вихованцями інформації. Зобразимо зазначене у вигляді схеми (див. рис. 1).

Відмітимо, що в групі можуть бути представники всіх зазначених типів репрезентативних систем, у такому випадку, вихователь має працювати з урахуванням цього факту. ДН не варто розуміти лише як пристосування до індивідуальних особливостей дошкільників, його варто розглядати як засіб розвитку особливостей, які є недостатньо розвиненими. Фактично, вихователь має виходити з того, що на його заняттях мають використовуватись ігрові вправи різних видів, щоб кожний дошкільник отримував можливість сприймати і запам'ятовувати матеріал у зручний для нього спосіб.

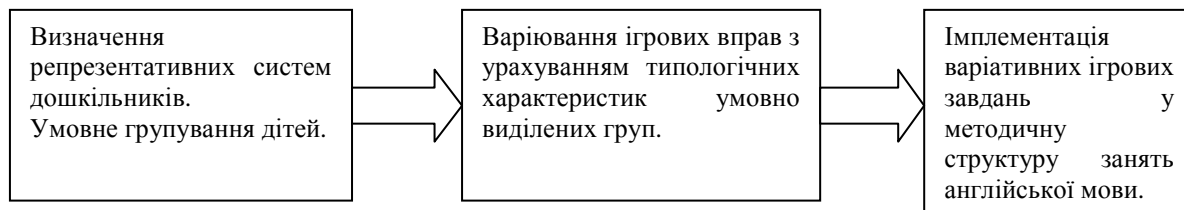

Рис. 1 Діяльність вихователя у контексті реалізації ДН на основі врахування репрезентативних систем дошкільників.

Правильність наших пропозицій підтверджується положеннями дошкільної психології, про те, що важливою є активізація різних аналізаторів дітей на заняттях у ДНЗ з метою полегшення сприйняття ними інформації.

Особливого наголосу у дослідженнях, присвячених проблемі ДН набуває положення про те, що ДН є проникаючим елементом, який дозволяє реалізовувати таке навчання у різних методичних системах, не порушуючи їх будови.

Оскільки у статті йдеться про реалізацію ДН на заняттях англійської мови, звернемось до практичної ілюстрації реалізації такого навчання саме у методичній структурі занять іноземної мови в ДНЗ, зокрема у процесі формування англомовної лексичної компетентності дошкільників.

Важливість формування основ англомовної лексичної компетентності на заняттях англійської мови в ДНЗ не підлягає сумніву.

Плануючи свою роботу в цьому напрямі, в контексті реалізації ДН на основі врахування репрезентативних систем дошкільників, вихователь має не тільки підібрати ігрові вправи, які дозволять активізувати різні типологічні групи дітей, а й встановити послідовність їх проведення згідно з методичними етапами формування зазначеної компетентності. У наукових доробках учених пропонуються такі етапи формування англомовної лексичної компетентності:

- 1) етап ознайомлення з новими лексичними одиницями (ЛО);
- 2) етап рецептивно-репродуктивного тренування у вживанні ЛО;
- 3) етап комунікативної практики у використанні ЛО [6: 18].

Ці етапи вихователь має інтегрувати у заняття одного підцикла (тижня). Нагадаємо, що згідно наукових досліджень Т. М. Шкваріної кожного тижня у ДНЗ має проводитись по чотири заняття англійської мови тривалістю 20-25 хвилин, кожне з яких має специфічну тематичну мету, яка віддзеркалюється у їх назвах:

- Заняття № 1 "Введення нового матеріалу";
- Заняття № 2 та № 3 "Тренування у спілкуванні";
- Заняття № 4 "Практика у спілкуванні" [7: 53].

Схематично зв'язок методичних етапів формування англомовної лексичної компетентності з підциклом занять англійської мови в ДНЗ можна зобразити наступним чином (див. рис. 2).

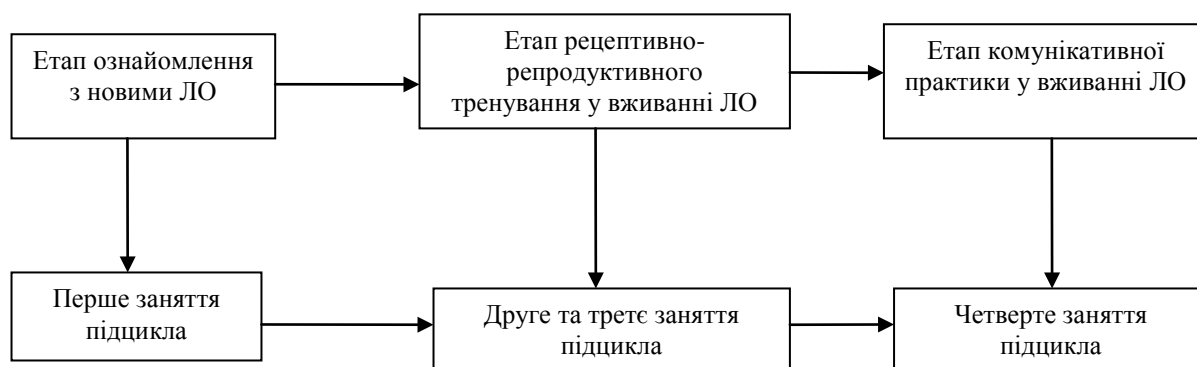

Рис. 2. Зв'язок етапів формування англомовної лексичної компетентності з підциклом занять англійської мови в ДНЗ.

Методично коректна реалізація ДН має здійснюватись з урахуванням встановленого попередньо зв'язку етапів формування англомовної лексичної компетентності та структури підциклу занять англійської мови в ДНЗ.

На етапі ознайомлення з новими ЛО (перше заняття підциклу), метою якого є семантизація нових ЛО, та забезпечення їх первинного запам'ятовування вихователь має пояснити значення нових ЛО, враховуючи те, що дошкільники групи мають різні домінуючі репрезентативні системи. Це спрямовує педагога на широке використання наочності, віршів, пісень, пантоміми в процесі пояснення значень нових слів. Також на першому етапі вихователь має забезпечити первинне запам'ятовування дошкільниками нових ЛО, що вимагає використання ігрових репродуктивних вправ, які апелюватимуть до дітей із різними репрезентативними системами. Наприклад, для дітей з домінуючою візуальною репрезентативною системою варто використовувати вправи в опорі на зображальну наочність, такі як: Look and repeat; Point and say; Draw and repeat.

Нагадаємо, що ми наводимо зразки інструкцій до вправ, які вихователь має "захвати" в ігровий, казковий контекст.

Для дітей із домінуючою аудіальною репрезентативною системою доцільним буде використання тематичного вірша, римівки або пісні, в яких буде міститися необхідний лексичний матеріал. Можливим

є також використання вправ, які дозволяють вимовити дітям нові слова, змінюючи голоси або наспівуючи їх. Інструкціями до вправ можуть бути такі: Listen and sing out the new words; Repeat musically; Repeat changing your voices.

Для дітей із домінуючою кінетичною репрезентативною системою потрібно використати вправи, які потребуватимуть фізичних дій, наприклад: Mime and repeat; Move and repeat; Clap your hands and repeat.

Другий етап формування англомовної лексичної компетентності, метою якого є формування стереотипу вживання ЛО, та, відповідно, організація рецептивно-репродуктивного тренування щодо засвоєння форм і значень нових слів, співпадає з другим та третім заняттями підциклу. На цьому етапі дошкільникам пропонуються рецептивні, рецептивно-репродуктивні, репродуктивні ігрові вправи.

Для дітей із домінуючою візуальною репрезентативною системою пропонуються такі вправи, як: Listen and circle what you hear; Listen, join then colour; Listen, point to the picture and say; Look and say; Draw and say. Для дітей із домінуючою аудіальною репрезентативною системою варто запропонувати вправи з опорою на аудитивну наочність, такі як: Listen to the song and point to the object; Chant the poem; Complete and sing; Sing, do and repeat; Beat the rhythm and repeat. Для дошкільників із домінуючою кінетичною репрезентативною системою пропонуються вправи: Find and mime; Play the "Simon says" game; Listen and stick the picture; Mime the word; Do the actions and say; Do the puzzle and say.

Третій етап формування англомовної лексичної компетентності, метою якого є забезпечення комунікативної практики у вживанні ЛО, співпадає з четвертим заняттям підцикла. На цьому етапі вихователь може пропонувати рецептивно-продуктивні та продуктивні вправи. Дітям із домінуючою візуальною репрезентативною системою надаються завдання типу: Make a collage and tell; Look and answer; Draw and present; Make a poster to present the story; Look and act; Pair up for a picture talk. Дошкільникам з домінуючою аудіальною репрезентативною системою пропонуються завдання: Change the chant; Make your own song; Sing and dramatize; Look and sing about.

Вихованці з домінуючою кінетичною системою можуть отримати такі завдання: Make and name; Roleplay; Mime and describe; Make and talk with your friend; Move and interview.

Вихователь не має використати всі пропоновані вправи, він обирає лише ті, які відповідатимуть змісту занять. Головною ідеєю є те, що на занятті пропонується не більше шести ігрових вправ, кожна з яких апелює до дітей з різними домінуючими репрезентативними системами.

Висновок. Зважаючи на розглянуті можливості реалізації ДН, зазначимо, що такий вид навчання легко інтегрується у методичні етапи занять англійської мови в ДНЗ та в етапи формування різних компонентів англомовної комунікативної компетентності.

Використання ДН дозволяє урізноманітнити заняття англійської мови, надати можливість вихованцям сприймати та запам'ятовувати матеріал у зручний для них спосіб, сприяє розвитку особистісних якостей дошкільників, дозволяє підвищити результативність та ефективність занять англійської мови.

Перспективи подальших досліджень. Подальшого дослідження потребує специфіка реалізації інших видів диференціації на основі врахування психофізіологічних особливостей дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Сікорський П. І. Теорія і методика диференційованого навчання в середніх загальноосвітніх і професійних навчальних закладах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Петро Іванович Сікорський. – Київ, 2001. – 350 с.
2. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : [учебное пособие] / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998 – 256 с.
3. Осмоловская И. М. Организация дифференцированного обучения в современной общеобразовательной школе / И. М. Осмоловская. – [2-е изд. перераб. и доп.]. – М. : Издательство Московского психолого-социального института ; Воронеж : Издательство НПО "МОДЭК", 2005 – 216 с.
4. Азимов О. Г. Новый словарь методологических терминов и понятий [теория и методика обучения языкам] / О. Г. Азимов, А. Н. Щукина. – М. : Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
5. Ковалева М. Ю. Репрезентативные системы человека. Семинар [Електронний ресурс] / М. Ю. Ковалева. – Режим доступу : <http://zdips.ru/nlplmetaprogrammg/819-representativnaya-sistema.html>.
6. Професійно-методична підготовка майбутнього вчителя іноземної мови у вищому навчальному закладі : [навчально-методичний посібник] / [укладачі : Л. В. Калініна, І. В. Самойлюкевич та ін. ; за заг. ред. І. В. Самойлюкевич]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 152 с.
7. Шкваріна Т. М. Англійська мова для дітей дошкільного віку : [книга для вчителя] / Т. М. Шкваріна. – К. : Шк. світ, 2009. – 160 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Sikors'kyu P. I. Teoriia i metodyka dyferentsiiovanoho navchannia v serednikh zahalnoosvitnikh i profesiinykh navchal'nykh zakladakh [Theory and Methodology of the Differentiated Instruction in Secondary and Professional Educational Establishments] : dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.04 "Teoriia i metodyka profesiynoyi osvity" / Petro Ivanovych Sikors'kyu. – Kyiv, 2001. – 350 s.
2. Selevko G. K. Sovremennyye obrazovatel'nyye tehnologiyi [Modern Educational Technologies] : [uchebnoe posobiye] / G. K. Selevko. – M. : Narodnoye obrazovaniye, 1998 – 256 s.

3. Osmolovskaya I. M. Organizatsiya differentsirovannogo obucheniya v sovremennoy obshcheobrazovatel'noy shkole [The Organization of the Differentiated Teaching in the Modern Comprehensive School] / I. M. Osmolovskaya. – [2-e izd. pererab. i dop.]. – M. : Izdatel'stvo Moskovskogo psihologo-sotsial'nogo instituta ; Voronezh : Izdatel'stvo NPO "MODEK", 2005 – 216 s.
4. Azimov O. G. Novyy slovar' metodologicheskikh terminov i ponyatiy [teoriya i metodika obucheniya yazykam] [New Dictionary of Methodological Terms and Notions [Theory and Methodology of Foreign Languages Teaching] / O. G. Azimov, A. N. Shchukin. – M. : Izdatel'stvo IKAR, 2009. – 448 s.
5. Kovaliova M. Yu. Representativnyye sistemy cheloveka. Seminar [Representative Systems of the Human Being. Seminar] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zdips.ru/nlplmetaprogrammg//819-representativnaya-sistema.html>.
6. Profesiyno-metodychna pidhotovka maibutniogo vchytelia inozemnoyi movy u vyshchomu navchal'nomu zakladi [Prospective Foreign Language Teachers' Professional Methodological Preparation at the Higher Educational Establishment] : [navchal'no-metodychnyy posibnyk] / [ukladachi : L. V. Kalinina, I. V. Samoyliukevych ta in. ; za zah. red. I. V. Samoyliukevych]. – Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2008. – 152 s.
7. Shkvarina T. M. Anhliys'ka mova dlia ditey doshkil'noho viku [English for Preschoolers] : [knyha dlia vchytelia] / T. M. Shkvarina. – K. : Shk. svit, 2009. – 160 s.

Матеріал надійшов до редакції 02.10. 2014 р.

Гуманкова О. С. Реализация дифференцированного обучения на занятиях по английскому языку в дошкольных учебных заведениях.

Статья посвящена проблеме реализации дифференцированного обучения на занятиях по английскому языку в дошкольных учебных заведениях. Определена дифференциация на основе учета психофизиологических особенностей детей как наиболее перспективная в контексте оптимизации и повышения эффективности обучения дошкольников английскому языку.

Рассмотрены особенности реализации дифференцированного обучения на основе учета репрезентативных систем детей: аудальной, визуальной, кинестетической. Представлены типологические характеристики детей с различными доминирующими репрезентативными системами, конкретизированы пути их активизации на занятиях английского языка. Предложены практические аспекты интеграции дифференцированного обучения в методические этапы формирования англоязычной лексической компетентности дошкольников.

Ключевые слова: дифференцированное обучение, репрезентативные системы, занятия английского языка, дошкольные учебные заведения.

Gumankova O. S. The Differentiated Instruction Realization at English Language Lessons in Preschool Educational Establishments.

The article deals with the problem of the differentiated instruction realization at English language lessons in preschool educational establishments. The differentiated instruction is viewed as prospective for the sake of the educational process in the preschool educational establishment optimization, as it gives the opportunity to organize the teaching process in the way directly relevant to the learners' needs and peculiarities. The author defines benefits of the differentiated instruction use in the primary classroom, describes the learners' psychological peculiarities which can be taken into the account in the process of the above mentioned instruction realization. The research attracts the attention to the differentiated instruction realization based on taking into account the learners' psychophysiological peculiarities, namely their representative systems. The notion "representative system" shows the preferences of the learners in receiving and interpreting the information. The author suggests the learners' characteristics with different predominant representative systems: visual, audial, kinesthetic. The research describes the possible ways of the learners' stimulation with all representative systems, suggests the variety of exercises to help children to learn in the way that suits the best.

Moreover the author explains the correlation of the stages of forming the communicative competence components with the structure of the English lesson subcycle in the kindergarten and suggests practical ways of the differentiated instruction integration into the stages of the preschool children's lexical competence formation. The article proves that the educator can successfully incorporate representative systems into the English classroom. The research highlights the succession of the educator's actions in the process of the differentiated instruction realization which includes the following steps: definition of the learners' predominant representative systems, adaptation of the activities to the learners' typological characteristics, implementation of the varied activities into the methodological structure of the English lesson.

Key words: differentiated instruction, representative systems, English lessons, preschool educational establishments.